

کتاب کار و تمرین فارسی سوم

گلزار فرهادی

باناام خدا

مقدمه:

چه شد که ما به فکر تألیف مجموعه «کتاب‌های کار و تمرین فارسی» افتادیم؟ درس فارسی علاوه بر مهارت خواندن و نوشتن، نیاز به تسلط به مفاهیم دستوری و ادبی دارد و تمرین‌های کتاب درسی برای رسیدن به این هدف خیلی کم است. همین شد که ما تصمیم گرفتیم کتاب کار و تمرین کاملی تألیف کنیم. این کتاب علاوه بر اینکه باعث می‌شود شما کتاب درسی را خیلی خوب یاد بگیرید، قسمت‌هایی هم برای بچه‌های سخت‌کوش و ممتاز دارد. پرسش‌های مبتکرانه برای این طراحی شده که شما به یک دانش‌آموز فوق‌العاده تبدیل شوید. هر فصل کتاب براساس موضوع‌بندی کتاب درسی تفکیک شده و هر درس آن شامل قسمت‌های زیر می‌باشد:

۱- واژه‌نامه

۲- درس‌نامه

۳- سؤالات تشریحی

۴- بیشتر بدانیم

۵- پرسش‌های مبتکرانه

۶- آزمون‌های میان ترم و پایان ترم

این کتاب را خانم گلزار فرهادی یکی از مؤلف‌های خوب کشورمان نوشته و خانم زینب عرب ناظر علمی کار بوده است.

باید از گروه حرفه‌ای طراحی و حروفچینی این مجموعه، خانم‌ها آسیه عبدالحسینی (حروف‌چین و صفحه‌آرا)، بهاره خدای (گرافیکست)، سپیده رشیدی (تصویرگر) و جناب آقای حسین کشتی‌کار (مسئول فنی) هم تشکر کنیم.

در آخر خسته نباشید می‌گوییم به آقای هادی عزیززاده (دبیر مجموعه) که برای به ثمر رسیدن این مجموعه مشاور و همراه ما بوده‌اند.

انتشارات مبتکران

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اوّل: نهادها	۷
درس اوّل: محله‌ی ما	۸
تمرین‌های تشریحی	۱۰
پرسش‌های مبتکرانه	۱۴
درس دوم: زنگ ورزش	۱۶
تمرین‌های تشریحی	۱۹
پرسش‌های مبتکرانه	۲۳
فصل دوم: بهداشت	۲۵
درس سوم: آسمان آبی، طبیعت پاک	۲۶
تمرین‌های تشریحی	۲۸
پرسش‌های مبتکرانه	۳۲
درس چهارم: آواز گنجشک	۳۳
تمرین‌های تشریحی	۳۵
پرسش‌های مبتکرانه	۳۹
آزمون میان ترم اوّل	۴۱
فصل سوم: اخلاق فردی - اجتماعی	۴۳
درس پنجم: بلدرچین و برزگر	۴۴
تمرین‌های تشریحی	۴۶
پرسش‌های مبتکرانه	۵۱
درس ششم: فداکاران	۵۳
تمرین‌های تشریحی	۵۵
پرسش‌های مبتکرانه	۵۸
درس هفتم: کار نیک	۶۰
تمرین‌های تشریحی	۶۲
پرسش‌های مبتکرانه	۶۵
آزمون ترم اوّل	۶۷
فصل چهارم: راه زندگی	۶۹
درس هشتم: پیراهن بهشتی	۷۰
تمرین‌های تشریحی	۷۲
پرسش‌های مبتکرانه	۷۶
درس نهم: بوی نرگس	۷۸
تمرین‌های تشریحی	۸۰
پرسش‌های مبتکرانه	۸۴

فصل پنجم: هنر و ادب ۸۵

درس دهم: یار مهربان ۸۶

تمرین‌های تشریحی ۸۸

پرسش‌های مبتکرانه ۹۲

درس یازدهم: نویسنده‌ی بزرگ ۹۴

تمرین‌های تشریحی ۹۶

پرسش‌های مبتکرانه ۱۰۰

فصل ششم: ایران من ۱۰۱

درس دوازدهم: ایران عزیز ۱۰۲

تمرین‌های تشریحی ۱۰۴

پرسش‌های مبتکرانه ۱۰۸

آزمون میان ترم دوم ۱۰۹

درس سیزدهم: آزاد ۱۱۱

درس چهاردهم: ایران آباد ۱۱۳

تمرین‌های تشریحی ۱۱۴

پرسش‌های مبتکرانه ۱۱۸

فصل هفتم: طبیعت ۱۱۹

درس پانزدهم: دریا ۱۲۰

تمرین‌های تشریحی ۱۲۲

پرسش‌های مبتکرانه ۱۲۶

درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد ۱۲۷

تمرین‌های تشریحی ۱۲۹

پرسش‌های مبتکرانه ۱۳۳

درس هفدهم: چشم‌های آسمان ۱۳۵

تمرین‌های تشریحی ۱۳۷

پرسش‌های مبتکرانه ۱۴۱

آزمون ترم دوم ۱۴۳

پاسخ‌های مبتکرانه ۱۴۵

درس اول:

محلّہ ی ما

درس دوم:

زنگ ورزش

فصل اوّل:
نہادہا

متراصف واژگان مهم درس

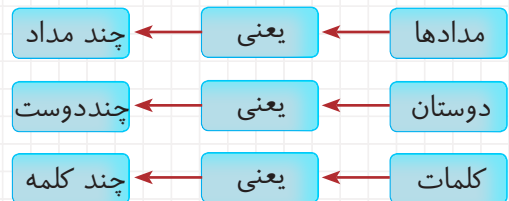
محله: قسمتی از یک شهر یا روستا	اطراف: دور و بر
قنادی: شیرینی فروشی	انتها: آخر، پایان
ثبت نام: نوشتن اسم، نام نویسی	عظمت: بزرگی
نگران: دلوپس	معرفی: آشنا کردن
بوستان: باغ با صفا، جایی که گل‌های خوش بو در آن بسیار است.	خاص: ویژه، مخصوص
عادت: آنچه بر اثر تکرار، رفتار همیشگی انسان می‌شود.	بازارچه: بازار کوچک
خودمان را گرم کنیم: آماده‌ی بازی شویم.	فیروزه‌ای: به رنگ فیروزه، آبی متمایل به سبز
گنبد: برآمدگی دایره شکل که بالای مسجد می‌سازند.	گلدسته: ستون‌های بلندی که در مساجد می‌سازند تا صدای اذان به گوش برسد.
بخوان و حفظ کن: پدر بزرگ	
بغل کرد: در آغوش کشید	انگار: شاید
تشکر: سپاس‌گزاری	عالی: بسیار خوب

دانش ادبی و زبانی

نشانه‌های جمع

به واژه‌های «مدادها، دوستان، کلمات» توجه کن:

این کلمات جمع هستند و اشاره به چند چیز یا چند نفر دارند.

کلمات جمع در فارسی دارای نشانه هستند. این نشانه‌ها عبارت‌اند از: **ها** ← **مدادها** **ان** ← **دوستان**
می‌دانیم که در زبان فارسی، تعدادی لغت عربی هم وجود دارد؛ بنابراین برخی از نشانه‌های جمع عربی هم در زبان فارسی کاربرد دارد. یکی از این نشانه‌ها (ات) است.

قطره ← قطرات

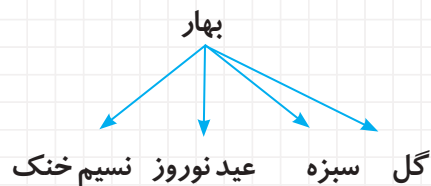
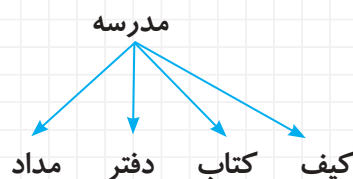
مثال لحظه ← لحظات

نکته باید توجه داشته باشیم که «ان»، «ها» و «ات» در پایان کلمات همیشه نشانه‌ی جمع نیستند؛ بلکه ممکن است مربوط به خود کلمه باشند.

مثال جهان، ازدها، تابستان، شکلات

شبکه‌ی معنایی

گاهی با دیدن یا شنیدن یک کلمه واژه‌های دیگری در ذهن شما مجسم می‌شود. مثلاً وقتی کلمه‌ی مسجد را می‌شنویم به یاد قرآن، امام جماعت، نماز و ... می‌افتیم.

به این واژگان شبکه‌ی معنایی می‌گوییم.

برای نوشتن یک مطلب، دانستن واژه‌هایی که یک شبکه‌ی معنایی را می‌سازند، کمک بسیار زیادی به ما می‌کند.

تمرین های تشریحی

۱) جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کن.

فضای - ناراحت - عظمتی - اطراف

امید از اینکه هیچ دوستی نداشت، بود.

او با دقت به نگاه می کرد.

بوستان، سبز بسیار زیبایی داشت.

گنبد فیروزه‌ای و گلدسته‌های مسجد، داشت.

۲) کلمات مناسب را به هم وصل کن.

مغازه ● ● ● بیماران

مغازه‌ها ● ● ● خاطرات

خاطره ● ● ● بیمار

۳) حروف به هم ریخته را مرتب کن و کلمه‌ی با معنی بساز.

ظ - ح - ه - ل

ا - ح - ت - ر

ح - ه - ل - م

ت - ع - د - ا

۴) با دو کلمه‌ی زیر یک جمله بنویس.

بازارچه — دکان

۵) کلمه‌ی صحیح را از داخل کمانک پیدا کن و بنویس.

پدرت با محله‌ی جدید آشنا شود. (می‌خواهد - می‌خاهد)

از بازارچه که به میدان رسیدند. (گذاشتند - گذشتند)

امید هنوز به جدید، عادت نکرده بود. (محله‌ی - محله‌ای)

او محله‌ی قبلی خود را به یاد آورد. (خاطرات - لحظات)

۶) کلمات هم معنی (مترادف) را هم رنگ کن.

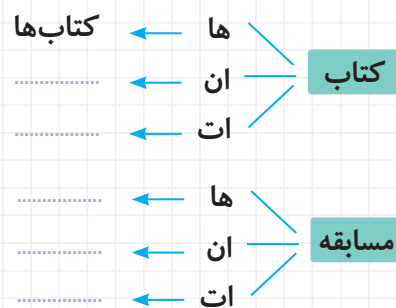
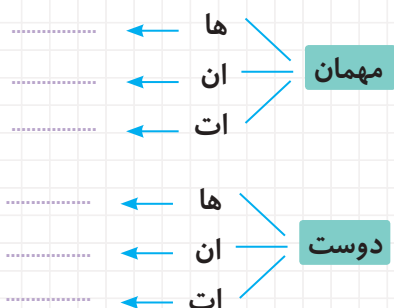

۷) کلمات به هم ریخته را مرتب کن و جمله بنویس.

تعداد - مغازه - بازارچه - داشت - زیادی

زیادی - بوستان - در - جمعیت - بودند

۸) مانند نمونه کامل کن.

۹) در هر جمله، کلمه‌ای که از نظر املایی غلط است، پیدا کن و درست آن را بنویس.

.....

امید در کلاس سوم، صبت نام کرده بود.

.....

امروز مسابقه‌ای در محله‌ی بهارستان برگزار می‌شود.

.....

احساس کرد دلش برای دوستانش تنگ شده است.

۱۰) با دیدن تصویر زیر، چه کلماتی را به یاد می‌آوری؟

آنها را بنویس.

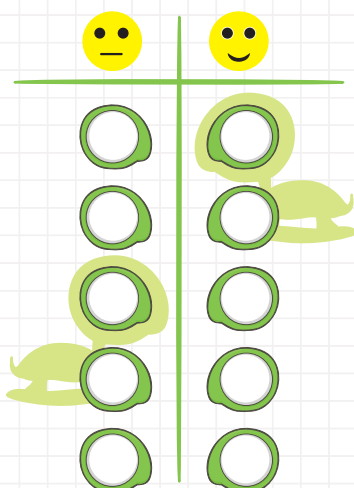

۱۱) نوشته‌های زیر را مانند نمونه کامل کن.

حیوانات یعنی: چند حیوان تعطیلات، یعنی: مشاهدات یعنی:	یعنی چند قطعه: یعنی چند لحظه: یعنی چند موجود:
---	---

۱۲) کلمه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا بنویس.

مغازه - جمعیت - صف - بعضی - فضا - نظر - اطراف

۱۳) متن درس را بخوان و جمله‌های درست و نادرست را با علامت **X** مشخص کن.

- محله‌ی جدید، نانوايي، مسجد و بازار داشت.

- روبه‌روی مدرسه‌ی امید، بوستان بزرگی است.

- بازی تا دو ساعت دیگر شروع می‌شود.

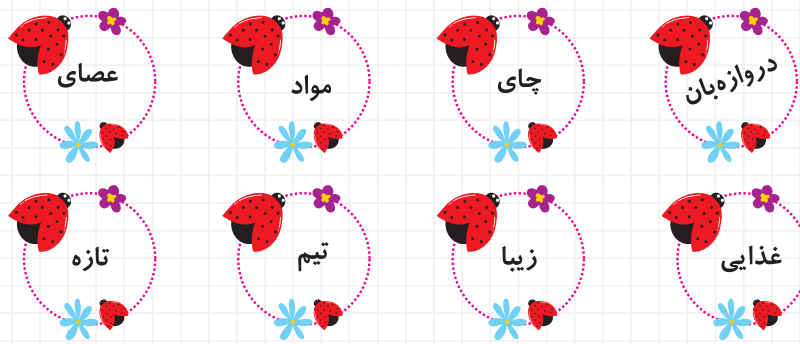
- امید، درون دروازه ایستاد و بازی کرد.

- امید، در محله‌ی جدید به مهمانی آمده بود.

۱۴) به این فوتبالیست کمک کن تا به دروازه برسد، او برای رسیدن به دروازه باید از میان کلمه‌های چهار حرفی بگذرد. (توپ‌های چهار حرفی را رنگ کن).

۱۵) کلمه‌های مربوط به هم را به یکدیگر وصل کن.

۱۶) کلمه‌های زیر را با توجه به نوع (ان) و (ات) مانند نمونه در جدول قرار دهید.

تعمیرات - خانه‌ات - تابستان - دختران - تصادفات - داستان - نوشته‌ات - درختان

«ان» جمع	«ان» آخر کلمه	«ات» جمع	«ات» آخر کلمه
جوانان	بهارستان	کلمات	توجهات
.....			
.....			

۱۷) با دیدن کلمه‌ی زیر، چه کلمه‌هایی را به یاد می‌آوری، آن‌ها را بنویس.

۱۸) بخوان و معنی کلمه‌های مشخص شده را داخل کمانک بنویس.

امید در کلاس سوم، ثبت نام (.....) کرده بود.

من می‌توانم دوستان جدیدی (.....) در اینجا پیدا کنم.

دروازه‌بان تیم ما بیمار (.....) شده است.

او پرسید (.....) «اینجا چه خبر است؟»

۱۹) متضاد واژه‌های مشخص شده را بنویس.

در دست پیر (.....) او بود.

با خنده (.....) باز پرسید.

مادر برای او زود (.....) / یک جای تازه (.....) آورد.

بیشتر بدانیم

یکی از راه‌های کسب مهارت در نوشتن، استفاده از واژه‌های متناسب با هر موضوع است. برای نوشتن مطلبی در مورد موضوعی خاص، ابتدا، واژه‌های متناسب با آن موضوع را برای خودمان می‌نویسیم و سپس، آن‌ها را دسته‌بندی می‌کنیم و هر دسته از آن‌ها را در جمله‌هایی مربوط به هم به کار می‌بریم و یک «بند» می‌نویسیم.

پرسش‌های مبتکرانه

۱) «گنبد فیروزه‌ای» یعنی چه؟

- الف گنبدی که گلدسته‌های بلندی دارد. ب گنبدی که از فیروزه ساخته شده است.
ج گنبدی که گلدسته‌های آن عظمت خاصی دارد. د گنبدی که رنگ آن آبی متمایل به سبز است.

۲) املاي کدام کلمه صحیح نیست؟

- الف دروازان ب اطراف ج احساس د قبلاً

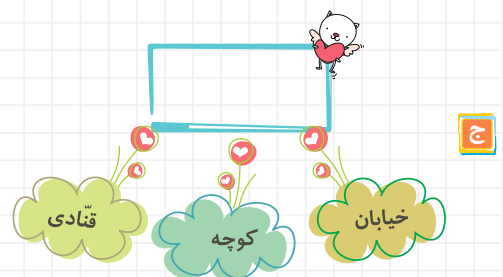
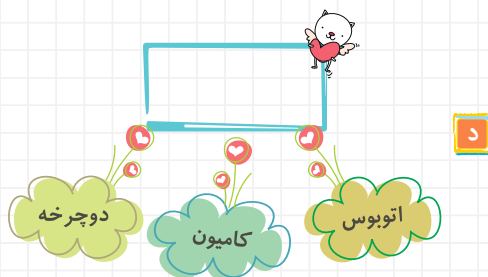
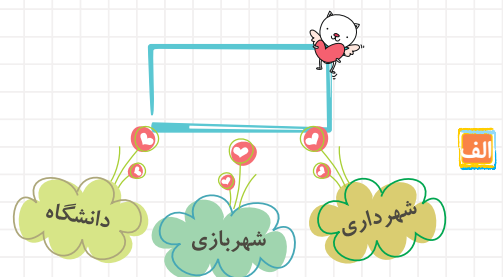
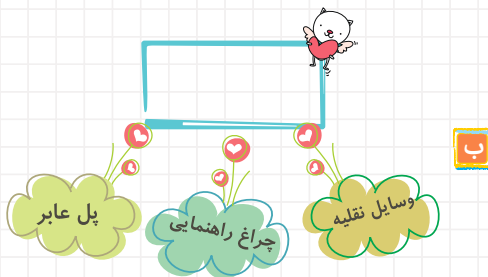
۳) شعر «پدربزرگ» سروده‌ی کیست؟

- الف محمود پوروهاب ب مصطفی رحمان‌دوست ج ناصر کشاورز د اسدالله شعبانی

۴) در کدام یک از کلمات زیر «ات» نشانه‌ی جمع نیست؟

- الف حشرات ب انتظارات ج تعطیلات د شکلات

۵) کدام نمودار با کلمه‌ی «محلّه» کامل می‌شود؟

۶) کدام کلمه با «ات» جمع بسته نمی‌شود؟

الف) میدان	ب) تعمیر
ج) باغ	د) قطره

۷) کدام گزینه با بقیه فرق دارد؟

الف) درختان	ب) خویشان
ج) دوستان	د) بوستان

۸) کدام کلمه با توجّه به معنی، غلط نوشته شده است؟

الف) معرّفی: آشنا کردن	ب) اطراف: دور و بر
ج) عضمت: بزرگی	د) عادت: کار تکراری

۹) کدام گروه از کلمات با حرف «ص - ص» کامل می‌شوند؟

الف) خا...ی - ...ف نانوائی	ب) ...بت نام - بو...تان
ج) دو...تان - م...جد	د) م...ابقه - ع...ا

۱۰) در کدام گزینه، همه‌ی کلمات از نظر املایی درست است؟

الف) محله - مغابل - عادت	ب) معرّفی - احصاس - بعضی
ج) لحظه - برگزار - شروع	د) ناراحت - تعداد - نظر

زنگ ورزش

مترادف واژگان مم درس

نرم نرمک: آرام آرام، آهسته	آغاز: شروع
پیوسته: پی در پی، به دنبال هم	بحث: گفت و گو
جنب و جوش: تلاش، جنبش	ماهرانه: با مهارت، استادانه
نام نویسی: ثبت نام	مفید: سودمند
رتبه: درجه	پیشرفت: جلو رفتن، رشد کردن
مربی: کسی که مهارتی را به دیگری یاد می دهد.	حرفه ای: کسی که در کاری مهارت دارد.
جلب نظر کردن: جلب توجه کردن	آب تنی: شنا کردن، شست و شوی بدن در آب
مهارت: توانایی انجام کاری به نحو شایسته	
بخوان و بیندیش: قصه ی تنگ بلور	
بیشه: جنگل	سفالی: از جنس سفال، گلی
حیرت: تعجب، شگفتی	باستانی: بسیار قدیمی، کهن
ناپدید شد: پنهان شد	شبیه: مانند، مثل
تنگ: پارچ سفالی یا شیشه ای که در آن آب یا نوشیدنی های دیگر می ریزند.	موزه: مکانی که چیزهای قیمتی و قدیمی را در آن محافظت می کنند.
پونه وحشی: نوعی گیاه، سبزی خوش بو مانند نعناع	فیروزه ای: به رنگ فیروزه (فیروزه نوعی سنگ قیمتی است)
بلور: نوعی شیشه ی شفاف که برای ساخت ظرف به کار می رود.	صنوبر: نام درختی زیبا، نامی برای دختران

دانش ادبی و زبانی

واژگان متضاد

- بعضی از واژه‌ها، از نظر معنی مخالف هم هستند. برای پیدا کردن مخالف یک واژه، ابتدا باید معنی آن واژه را بدانیم تا بتوانیم مخالف آن را بنویسیم؛ مثلاً تا معنی «تازه» را ندانیم، نمی‌توانیم مخالف آن «کهنه» را بنویسیم.

مثال دوست $\neq$ دشمن روز $\neq$ شب سرد $\neq$ گرم خوش حال $\neq$ ناراحت

اهمیت تناسب فعل با دیگر اجزای جمله

به دو جمله‌ی زیر توجه کن:

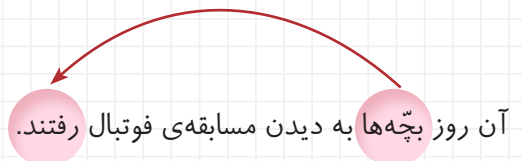
آن روز امیر به دیدن مسابقه‌ی فوتبال رفت.

آن روز بچه‌ها به دیدن مسابقه‌ی فوتبال رفت.

به نظر تو، چه چیز در جمله‌ی دوم اشتباه است؟

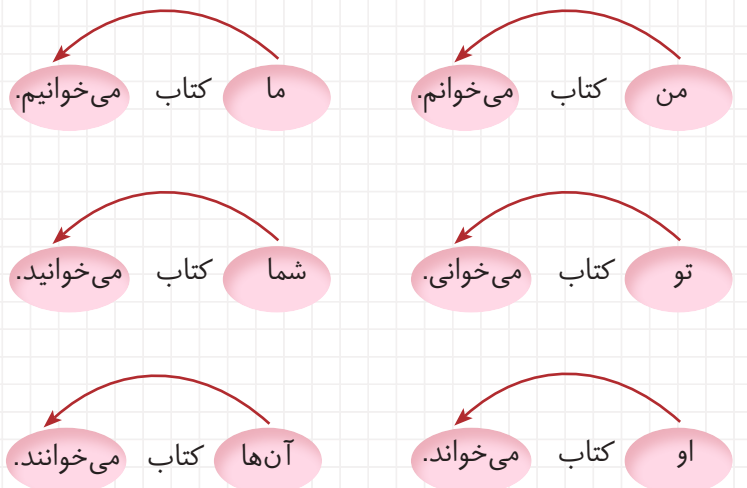
بله، درست است، درجمله‌ی دوم فعل نوشته شده، مناسب جمله نیست.

شکل درست این جمله به صورت زیر است؟

فعل باید با انجام دهنده‌ی کار در جمله تناسب داشته باشد.

مثال

نام مکان‌ها

به مکان‌های زیر توجه کن.

استخر ← یک مکان ورزشی است.	مسجد ← یک مکان دینی است.
مدرسه ← یک مکان آموزشی است.	سینما ← یک مکان فرهنگی است.
محله ← یک مکان اجتماعی است.	خانه‌ی سلامت ← یک مکان بهداشتی است.
- پس هر مکانی، معنای خاص خود را دارد.

تعریف مَثَل

مَثَل سخن کوتاه و مشهوری است که به قصه‌ای عبرت‌آمیز یا گفتار نکته‌آموز اشاره دارد و جای توضیح بیشتر را می‌گیرد.

مثال ۱: آتش که دو تا شد، آتش یا شور می‌شود یا بی‌نمک

مثال ۲: هر که بامش بیش، برفش بیش‌تر

درباره‌ی مفهوم دو مَثَل بالا با دوستان خود گفت و گو کنید.

تمرین های تشریحی

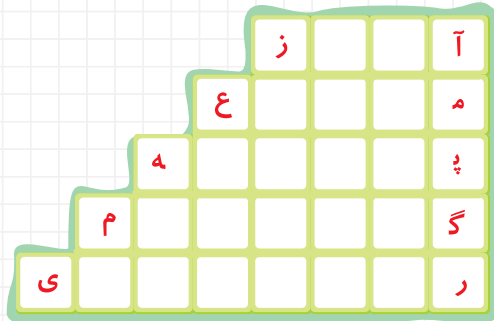
۱) مرتضی و محمد هم کلاسی هستند. امروز آن ها مسابقه ی فوتبال داشتند ولی محمد مریض بود و به مدرسه نرفت. محمد به مرتضی تلفن زد تا از نتیجه مسابقه با خبر شود، گفت و گوی آن ها را بنویس.

محمد: مرتضی:

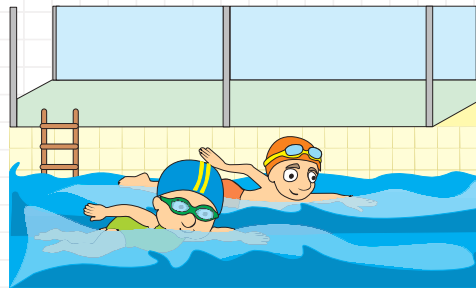
محمد: مرتضی:

محمد: مرتضی:

۲) کلمه های پنهان شده را از متن درس پیدا کن و بنویس.

۳) دو تصویر را مقایسه کن و برای هر کدام دو جمله بنویس.

۴) در هر ردیف، یک کلمه با بقیه فرق دارد، در جای خالی بنویس.

گرم - شنا - برف - آب

باران - مدرسه - پاییز - سرما

ورزش - نرمش - تمرین - زمستان

حالا با کلمه‌های داخل کادر یک جمله‌ی زیبا بنویس.

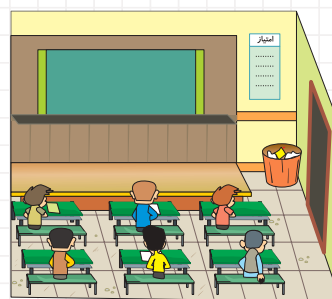
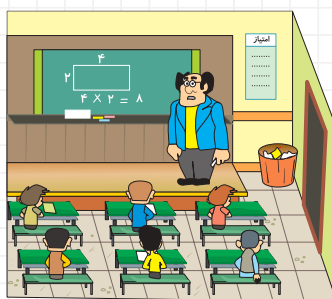
۵) در جاهای خالی کلمه‌ی مناسب بنویس.

مخصوص - تعطیلی - اصلی - همراه

آن روز بعد از مدرسه، دوستم به طرف خانه راه افتادیم.

کفش‌ها و لباس‌هایمان را در محلّ گذاشتیم و بعد وارد سالن شدیم.

۶) به تصاویر نگاه کن و درباره‌ی موضوع آن‌ها یک بند بنویس.

۷) جدول را کامل کن.

از دیدن دوستشان خوشحال شدند.	آن‌ها
طلوع خورشید را تماشا می‌کرد.	
	دانش‌آموزان
مشغول مطالعه شدم.	
مردمی باهوش و با استعداد هستند.	